

Twórcze tarcia, czyli prace nad polskim standardem FSC

W styczniu do szeroko zakrojonych konsultacji społecznych trafił pierwszy projekt nowej wersji Krajowego standardu gospodarki leśnej FSC dla Polski. Odzew ze strony różnych zainteresowanych stron był ogromny, z czego należy się cieszyć. Cóż, w przypadku wszelkiego rodzaju działalności nie ma nic gorszego niż obojętność. Niemało było też uwag bardzo krytycznych, które są cenne, gdyż pomagają w doskonaleniu finalnego produktu.

Kto się nie rozwija, ten się cofa, nie da się stać w miejscu. Czasem trzeba wyjść ze strefy komfortu, żeby pójść choć o krok do przodu. To może rodzić stres, a tym samym pewne opory, co jest w pełni zrozumiałe. Dlatego projekt nowej wersji Standardu gospodarki leśnej FSC, śrubujący niewątpliwie na wielu płaszczyznach wymogi w stosunku do obecnie obowiązującego, budzi wiele zastrzeżeń różnych grup interesariuszy, ale i wiele nadziei. FSC, wyznaczając standardy odpowiedzialnej gospodarki leśnej, bierze pod uwagę aspekty ekonomiczne, przyrodnicze i społeczne. Standard powstaje zatem w drodze pewnych ustępstw względem siebie w tym trójkącie głównych grup interesariuszy. Dobrze wypracowany kompromis w równym stopniu zapewnia interesy wszystkich stron czy też sprawia, jak mówią złośliwi, że wszyscy są tak samo niezadowoleni. Aby to osiągnąć, i zrozumieć, trzeba wysłuchiwać racji stron o innym spojrzeniu, zmieniać optykę, patrzeć na swoje poczynania oczami postronnych, przez pryzmat odmiennych oczekiwań i potrzeb. Jak ten proces wygląda od podszewki?

Step by step

FSC jest międzynarodową organizacją not-for-profit, utworzoną w 1993 roku. W głównych założeniach ma promować odpowiedzialne gospodarowanie zasobami leśnymi na całym

Standard FSC musi być uniwersalny, gdyż procesowi certyfikacji może się poddać każdy podmiot zajmujący się gospodarką leśną, a zatem nie tylko jednostki PGL LP, ale także właściciel prywatnego lasu. Posiadanie certyfikatu otwiera dla właścicieli znacznie szersze możliwości sprzedaży wyprodukowanego na swoim terenie drewna

świecie oraz pomagać świadomym konsumentom i firmom identyfikować produkty z dobrze zarządzanych lasów. Pierwsza wersja bazowego dokumentu, czyli Zasad i kryteriów w zakresie gospodarki leśnej FSC, została opublikowana w 1994 roku. Z biegiem lat dokument ten był kilkakrotnie modyfikowany. W Polsce certyfikacja gospodarki leśnej rozpoczęła się w 1996 r. i do stycznia 2014 r. była prowadzona w oparciu o wewnętrzne standardy jednostek certyfikujących. 20 stycznia 2014 r. wszedł w życie Krajowy standard gospodarki leśnej FSC w Polsce, który stał się obowiązujący w procesie certyfikacji.

W lipcu 2015 r. została opublikowana najnowsza międzynarodowa wersja Zasad i kryteriów FSC, po uprzednim zatwierdzeniu

przez Zgromadzenie Ogólne Członków. Na jej podstawie stworzono ogólne wskaźniki międzynarodowe, które weszły w życie kilka miesięcy później. Zmieniające się zasady, kryteria i wskaźniki stworzyły konieczność ich transferu do standardów krajowych zainteresowanych państw. Oznacza to potrzebę rewizji obecnie obowiązującego w Polsce Krajowego standardu gospodarki leśnej FSC.

Warto przypomnieć, że standard ma trójstopniową hierarchiczną budowę. Dzieli się na zasady (jest ich 10), które opisuja określoną grupę zagadnień. Zawarte w nich kryteria dzielą zasady na serię elementów logicznych. Każde kryterium mieści w sobie jeden lub więcej wskaźników, które stanowią swoistą check listę określającą kierunki działania, które muszą spełniać (lub do których się stosować) certyfikowane jednostki. Spełnianie kolejnych wskaźników podlega też bezpośredniej ocenie podczas audytu.

Zasady to kolejno: zgodność z prawem, prawa pracowników i warunki zatrudnienia, prawa ludności rdzennej (nie dotyczy Polski, jako że w naszym kraju nie występują grupy spełniające definicję ludności rdzennej wg kryteriów ONZ), współpraca ze spo-

Fot. Marek Bodoł (2)

leczościami, korzyści płynące z lasu, wartości przyrodnicze i wpływ na środowisko, planowanie gospodarowania, monitorowanie i ocena, szczególnie wartości ochronne, wdrażanie działań gospodarczych.

Las z każdej strony

Do dokonania rewizji standardu, polegającej na dostosowaniu międzynarodowych wskaźników do realiów polskiej gospodarki leśnej, Krajowi Reprezentanci FSC w Polsce wraz z FSC International Center powołali grupę opracowującą standard, zwaną SDG (z ang. Standard Development Group). W jej skład wchodzi przedstawiciele różnych kręgów interesariuszy związanych z leśnictwem (łącznie 10 osób), podzieleni na trzy równoważne izby: ekonomiczną, przyrodniczą i społeczną. Izba ekonomiczna: Jędrzej Kasprzak (Stowarzyszenie Producentów Płyt Drewnopochodnych w Polsce), Rafał Szeffler (Polska Izba Gospodarcza Przemysłu Drzewnego) i Maciej Zdzieborski (IKEA Purchasing Services Poland Sp. z o.o.); izba przyrodnicza: Dariusz Gatkowski (Fundacja WWF Polska), Radosław Michalski (Fundacja Dziedzictwo Przyrodnicze), Paweł Pawlaczyk (Klub Przyrodników) i Damian Zieliński (Lasy Państwowe – DGLP); izba społeczna: Marek Bodyl (pismo przedsiębiorców leśnych „Drwal”), Krzysztof Górski (Związek Leśników Polskich w RP) i Waldemar Spychalski (Stowarzyszenie Przedsiębiorców Leśnych im. M. Wierzbickiego). Skład grupy i jednocześnie proces rewizji został formalnie zarejestrowany przez FSC International Center 19 stycznia 2018 r. i odbywa się zgodnie z procedurą transferu obowiązującą w FSC oraz z uwzględnieniem szerokich konsultacji społecznych (dwukrotnie w trakcie całego procesu).

Twórcze dzielenie włosa na czworo

Zasady i kryteria FSC nie podlegają zmianom, mają charakter normatywny, wszystkie muszą być uwzględnione w krajowym standardzie w niezmiennym brzmieniu (jak wspomniano, w warunkach Polski nie ma zastosowania tylko zasada trzecia – prawa ludności rdzennej). Opracowaniu i dostosowaniu do lokalnych warunków podlegają ogólne wskaźniki międzynarodowe. W trakcie prac SDG odnosiła się do poszczególnych ogólnych wskaźników (z ang. IGIs) poprzez przyjęcie jednej z czterech opcji:

- adopcję – przyjęcie międzynarodowego wskaźnika ogólnego do projektu standardu w niezmiennym brzmieniu;

- adaptację – dostosowanie wskaźnika ogólnego do warunków krajowych, przy jednoczesnym zachowaniu zgodności z kryterium;
- odrzucenie – w przypadku stwierdzenia, że wskaźnik nie ma zastosowania lub w inny sposób nie przyczynia się do oceny zgodności z kryterium;
- dodanie – zaproponowanie dodatkowo wskaźnika w celu lepszego dostosowania zgodności z kryterium w naszych realiach.

Każda zmiana lub odrzucenie wskaźnika musi być pisemnie uzasadnione przez SDG. Niecelowe jest odrzucanie wskaźników, których spełnienie w naszych warunkach to niemal oczywistość (takie propozycje pojawiały się nieraz podczas pierwszej tury konsultacji społecznych) – centrala FSC w Bonn i tak może narzucić ich przywrócenie do krajowego standardu. Ponadto warto je zostawić ze względów psychologicznych – czyż nie jest dobrze podczas audytu mieć świadomość, jak wiele wskaźników spełnia certyfikowana jednostka niejako „psim śwędem”, bez podejmowania większego wysiłku?

Burze mózgow

Członkowie SDG pracują społecznie, a ich zaangażowanie wynika z żywego zainteresowania dobrostanem polskich lasów (choć nieraz całkiem odmiennie pojmowanym). Do końca listopada 2018 r. SDG odbyła 13 spotkań, w tym cztery dwudniowe, co podczas ustalania terminów wymagało nieraz naciągania grafików do granic wytrzymałości, bowiem uczestnicy obrad nad standardem, jako osoby zaangażowane w pracę zawodową i aktywne na różnych polach, nadmiarem niezagospodarowanego czasu nie grzeszą. Podstawą prac była dyskusja nad każdym wskaźnikiem międzynarodowym z osobna i dostosowywanie ich brzmienia do warunków, w jakich jest, i może być prowadzona gospodarka leśna w Polsce, z poszanowaniem punktu widzenia wszystkich zainteresowanych stron. W dwóch spotkaniach uczestniczyli dodatkowo zaproszeni eksperci techniczni – raz byli to urzędownicy, a raz doświadczeni audytorzy z firm certyfikujących. Zasięgnięcie ich opinii grupa uznała za niezbędne do podjęcia decyzji przy sformułowaniu treści kilku wskaźników.

Na promowanie zasługuje z pewnością przyjęty system pracy SDG. W każdym spotkaniu, oprócz członków grupy i koordynatorów FSC w Polsce, uczestniczyli zawodowy

moderator wspomagający przestrzeganie ustalonych zasad działania. Naczelną zasadą działania było odejście od formalnego głosowania na rzecz negocjacji. Brzmienie każdego wskaźnika było podejmowane w drodze konsensusu rozumianego jako zgoda wszystkich członków SDG co do uznania propozycji oraz brak trwałego wobec niej sprzeciwu. Choć chwilami potrafi to przypominać znane z naszej historii szlacheckie prawo *liberum veto*, nie prowadzi to jednak do paraliżu prac, ale do poznawania opinii na dane zagadnienie z innych punktów widzenia i finalnie doprowadza do szerszego zakresu zgody wewnątrz grupy.

W konsultacjach społecznych brane są pod uwagę głosy i opinie jak największej grupy potencjalnych interesariuszy zainteresowanych sposobem prowadzenia gospodarki leśnej

W trakcie rozmów i szukania rozwiązań w pracach grupy SDG ujawniają się nie tylko różnice odnośnie pewnych szczegółowych wymogów co do odpowiedzialnej gospodarki leśnej, ale nieraz wręcz konflikty. Cały czas udawało się jednak rozmawiać bez agresji słownej i prowadzić negocjacje, poda-

jąc merytoryczne uzasadnienia na poparcie własnych tez czy też tłumaczenie swojego punktu widzenia z poszanowaniem innych. Cel zawsze ten sam – aby prace posuwały się sprawnie, a przedstawiciele wszystkich interesariuszy byli w równym stopniu usatysfakcjonowani.

W ramach dostosowywania międzynarodowych wskaźników do naszych lokalnych warunków grupa SDG zaadoptowała łącznie bez zmian 138 wskaźników, 57 przyjęto w zmienionej wersji, 12 odrzucono całkiem i dodano 28 nowych.

Pierwszy projekt

Po roku pracy nad standardem jego pierwszy projekt trafił do konsultacji społecznych, aby wszyscy zainteresowani mieli swój udział w finalnym brzmieniu tego dokumentu. Projekt nr 1 został opublikowany na początku stycznia br. na stronie internetowej www.fsc.pl. Jednocześnie informacja o konsultacjach społecznych została rozesłana do możliwie szerokiej grupy potencjalnych interesariuszy zainteresowanych sposobem prowadzenia gospodarki leśnej. Zaproszenia do udziału w konsultacjach ukazały się również w prasie branżowej. Przez 60 dni (do 5 marca br.) uwagi mógł przesyłać każdy zainteresowany za pośrednictwem formularza zamieszczonego również na stronie FSC, mailowo lub pocztą tradycyjną. 19 lutego w Warszawie odbyło się w ramach konsultacji otwarte spotkanie z członkami grupy SDG. Przybyło na nie ok. 60 osób reprezentujących głównie administrację PGL LP, ale i inne zainteresowane podmioty. Do pierwszego projektu wpłynęło ponad 300 formularzy z uwagami.

Powstały dokument nie jest oczywiście idealny i perfekcyjny. Krytyczne głosy pojawiły się nie tylko odnośnie treści, ale i formy, czyli tłumaczenia z języka angielskiego. Te sygnały są również bardzo cenne – po to przeprowadza się właśnie konsultacje. Warto wspomnieć, że pierwotne tłumaczenie oryginalnej wersji jest na bieżąco zmieniane także w trakcie prac SDG (bazą jest wersja przełożona przez zawodowych tłumaczy na język polski, ale grupa posiłkuje się również oryginałem w języku angielskim). Poprawki stylistyczne z pewnością będą jeszcze potrzebne. Niemniej trzeba pamiętać, że standard to nie literatura piękna i, podobnie jak w przypadku ustaw czy rozporządzeń, rządzi się swoimi prawami.

W przypadku treści kilku wskaźników grupie nie udało się wypracować brzmienia

akceptowalnego przez wszystkich członków. Postanowiono pozostawić ich różne warianty, aby po prawdopodobnym uzyskaniu merytorycznych opinii w trakcie publicznych konsultacji powrócić do dalszych dyskusji nad ich ostateczną formą i skutkami dla gospodarki leśnej. W trakcie konsultacji pojawiły się oczywiście niezwykle cenne głosy specjalistów, które dostarczyły materiałów do dalszej pracy nad projektem.

Niewątpliwie jest, że wiele uwag krytycznych wyrażało niezadowolenie podmiotów spełniających obecny standard FSC i legitymujących się jego posiadaniem. Cóż, mało kto lubi dobrowolnie nakładać na siebie nowe obowiązki i stawiać wyższe wymagania. Ubieganie się o certyfikat jest w założeniach tylko dla chętnych, jednak wspomniane już wychodzenie poza strefę komfortu wydaje się niezbędne do rozwoju.

Należy pamiętać, że zasady i kryteria są jednakowe dla całego świata. Nic zatem dziwnego, że czasem mogą stawiać wyższe wymagania podmiotom certyfikowanym niż obowiązujące powszechnie w danym kraju prawo. Jeżeli wymagania są niższe – to świetnie dla organizacji, która chce się poddać certyfikacji, bo tym łatwiej spełnić pewne zapisy. Jeśli wyższe – oznacza to czasem zadanie sobie dodatkowego trudu, by osiągnąć określony poziom. W takiej sytuacji w przypadku uzyskania certyfikatu, który nakłada tak wysokie wymagania, to jednocześnie większa nobilitacja dla organizacji.

I jeszcze jeden szczegół, o którym często zapominamy w realiach polskiego modelu leśnictwa. Możliwość uzyskania certyfikatu FSC nie odnosi się wyłącznie do jednostek PGL LP. Standard musi być uniwersalny, gdyż procesowi certyfikacji może się poddać każdy podmiot zajmujący się gospodarką leśną, bez względu na formę własności, a zatem także park narodowy czy właściciel prywatnego lasu. Obecnie, co prawda, tylko jeden prywatny właściciel w Polsce może się pochwalić posiadaniem certyfikatu FSC. Pamiętajmy jednak że lasy prywatne stanowią w Polsce 19% i prognozujemy większy ich udział w produkcji drewna nie tylko na własne potrzeby. A posiadanie certyfikatu otwiera dla właścicieli znacznie szersze możliwości sprzedaży wyprodukowanego na swoim terenie surowca.

Prace w toku

Dużo uwag, które wpłynęły do pierwszego projektu standardu, to sukces, bo

świadczy o dużej wadze, jaką różne grupy interesariuszy przywiązują do jego treści. Ale i ogromna praca dla SDG, by każdą z uwag przeanalizować i w miarę możliwości uwzględnić oczekiwania różnych grup interesariuszy. Obecnie w ramach spotkań grupy SDG każda z propozycji jest wnikliwie rozpatrywana, dyskutowana. W efekcie są podejmowane decyzje o ich uwzględnieniu, całkowitym albo częściowym, bądź też odrzuceniu. Wszystko oczywiście w drodze konsensusu. Każde nieprzyjęcie zostaje umotywowane. Po zakończeniu tego etapu prac raport z pierwszych konsultacji zostanie opublikowany na stronie www.fsc.pl i projekt nr 2 trafi do testów terenowych, a następnie do prawnych konsultacji.

I tu prosba na przyszłość do osób bądź instytucji, które będą zgłaszać uwagi do projektu w drugiej turze konsultacji społecznych: nie ma sensu tworzyć centralnie treści uwag i rozsyłać ich do kilku podmiotów, które następnie osobno zgłaszają jednobrzmiące formularze. Takie zmasowane akcje, które uwidoczniły się w pierwszej turze, mają w założeniu ich inicjatorów pewnie sprawić, by grupa pochyliła się szczególnie uważnie nad treścią danych wskaźników. Nie ma to jednak większego sensu – liczba zgłoszonych do danego wskaźnika uwag nie sprawia, że traktuje się go z większym namaszczeniem. Każdy komentarz jest analizowany z równym pietyzmem, a przypadki powyższego działania niepotrzebnie utrudniają sprawne działanie grupy.

Warto też zaznaczyć, że krytyka jest jak najbardziej potrzebna, ale by można ją było nazwać twórczą, musi być konstruktywna. Powinna proponować alternatywę, by dawać pole do dyskusji. A nie tylko negocjować.

Po dwukrotnych konsultacjach publicznych oraz testach terenowych Grupa Opracowująca Standard przedstawi finalną propozycję standardu Departamentowi ds. Polityk i Standardów FSC International Center, a następnie do zatwierdzenia przez Zarząd Dyrektorów FSC. Wszelkich informacji udziela Jacek Szymaniak, koordynator FSC ds. leśnictwa w Polsce: e-mail: j.szymaniak@fsc.org, tel.: +48 602 575 253.

Marek Bodył

Autor jest redaktorem naczelnym miesięcznika **DRWAŁ**.

Bierze udział w tworzeniu nowego Standardu Gospodarki Leśnej FSC jako członek izby społecznej.